

Maciej Witek

Instytutu Filozofii, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Szczeciński

Katarzyna Jaszczolt

Department of Theoretical and Applied Linguistics, University of Cambridge

Strategie odnoszenia się do siebie. Ujęcie z punktu widzenia teorii aktów mowy *

The Cognition & Communication Research Group Seminar,
Szczecin, 28.02.2017

* Wykład bazuje na wynikach badań przedstawionych w artykule Jaszczolt, K.M. and Witek, M. (forthcoming), *Expressing the Self: From Types of De Se to Speech-Act-Types*. In: M. Huang and K. Jaszczolt (Eds.), *Expressing the Self: Cultural Diversity and Cognitive Universals*, Oxford: Oxford University Press, przygotowanym dzięki wsparciu the Leverhulme Trust grant *Expressing the Self: Cultural Diversity and Cognitive Universals* (Grant ID/Ref: RPG-2014-017) (Jaszczolt) oraz grantu Narodowego Centrum Nauki *Intentions and Conventions in Linguistic Communication: A Non-Gricean Programme in the Philosophy of Language and Cognitive Science* (Grant ID/Ref: 2015/19/B/HS1/03306) (Witek).

Przedmiot rozważań:

- wypowiedzi *de se*, tj. wypowiedzi wyrażające myśli *de se*;
są to wypowiedzi, w których mówiący *odnosi się do* lub *prezentuje* siebie.

Przedmiot rozważań:

- wypowiedzi *de se*, tj. wypowiedzi wyrażające myśli *de se*; są to wypowiedzi, w których mówiący *odnosi się do* lub *prezentuje* siebie.

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

Przedmiot rozważań:

- wypowiedzi *de se*, tj. wypowiedzi wyrażające myśli *de se*; są to wypowiedzi, w których mówiący *odnosi się do* lub *prezentuje* siebie.

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

Obserwacja:

- istnieje wiele różnych *strategii* oraz *typów* odnoszenia się do siebie.

Przedmiot rozważań:

- wypowiedzi *de se*, tj. wypowiedzi wyrażające myśli *de se*; są to wypowiedzi, w których mówiący *odnosi się do* lub *prezentuje* siebie.

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

Obserwacja:

- istnieje wiele różnych *strategii* oraz *typów* odnoszenia się do siebie.

Cel:

- systematyczne ujęcie ww. różnorodności.

Plan

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*
2. Pytania badawcze dotyczące wypowiedzi *de se*
3. Koncepcja literalistyczna:
odnoszenie się do siebie jako semantycznie ustalona funkcja
wyrażeń lub konstrukcji występujących w wypowiedziach *de se*
4. Badanie empiryczne
5. Koncepcja kontekstualistyczna:
odnoszenie się do siebie z punktu widzenia teorii aktów mowy.

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

(1) *essentially indexical de se thought* (Perry 1979);

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

(1) *essentially indexical de se thought* (Perry 1979);

(2) *immunity to error through misidentification* (Shoemaker 1968);

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

(1) *essentially indexical de se thought* (Perry 1979);

(2) *immunity to error through misidentification* (Shoemaker 1968);

(3), (4), (5) *generalizing detached self-reference* (Moltmann 2006, 2010);

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

(1) *essentially indexical de se thought* (Perry 1979);

(2) *immunity to error through misidentification* (Shoemaker 1968);

(3), (4), (5) *generalizing detached self-reference* (Moltmann 2006, 2010);

(6), (7), (3)? *role-bound self-reference* (Jaszczolt & Witek forthcoming).

1. Wstępna charakterystyka wypowiedzi *de se*

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (2) Boli mnie głowa.
- (3) Człowiek by się kawy napił!
- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.
- (6) Tata zawiąże ci buciki.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

(1) *essentially indexical de se thought* (Perry 1979);

(2) *immunity to error through misidentification* (Shoemaker 1968);

(3), (4), (5) *generalizing detached self-reference* (Moltmann 2006, 2010);

(6), (7), (3)? *role-bound self-reference* (Jaszczolt & Witek forthcoming).

Zatem: (i) obserwujemy wielość strategii odnoszenia się do siebie;
(ii) można wyróżnić kilka aspektów/typów myśli *de se*.

2. Pytania badawcze dotyczące wypowiedzi *de se*

Punkt wyjścia:

(i) wielość strategii odnoszenia się do siebie

versus

(ii) różnorodność aspektów/typów myśli *de se*

2. Pytania badawcze dotyczące wypowiedzi *de se*

Punkt wyjścia:

(i) wielość strategii odnoszenia się do siebie

versus

(ii) różnorodność aspektów/typów myśli *de se*

P1 Co motywuje wybór tej a nie innej strategii odnoszenia się do siebie?

P2 Jak reprezentować znaczenie wypowiedzi *de se*?

P3 Na czym polega relacja *ekspresji* zachodząca między myślą *de se* a wypowiedzią *de se* stanowiącą jej uzewnętrznienie?

3. Koncepcja literalistyczna

→ Kaplan 1989a, 1989b;
Moltmann 2006, 2010.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na strategiach leksykalno-gramatycznych;

3. Koncepcja literalistyczna

→ Kaplan 1989a, 1989b;
Moltmann 2006, 2010.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na strategiach leksykalno-gramatycznych;
 - istnieje konwencjonalna korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służącymi ich ekspresji;
- istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;

3. Koncepcja literalistyczna

→ Kaplan 1989a, 1989b;
Moltmann 2006, 2010.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na strategiach leksykalno-gramatycznych;
- istnieje konwencjonalna korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służącymi ich ekspresji;
istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;
- wchodząca w grę relacja ekspresji jest zewnętrzna;

3. Koncepcja literalistyczna

→ Kaplan 1989a, 1989b;
Moltmann 2006, 2010.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na strategiach leksykalno-gramatycznych;
- istnieje konwencjonalna korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służyącymi ich ekspresji;
istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;
- wchodząca w grę relacja ekspresji jest zewnętrzna;
- tym, co motywuje wybór tego a nie innego wyrażenia lub tej a nie innej konstrukcji jest potrzeba *dostownego* wyrażenia aktualnej myśli *de se*;

3. Koncepcja literalistyczna

→ Kaplan 1989a, 1989b;
Moltmann 2006, 2010.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na strategiach leksykalno-gramatycznych;
- istnieje konwencjonalna korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służącymi ich ekspresji;
istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;
- wchodząca w grę relacja ekspresji jest zewnętrzna;
- tym, co motywuje wybór tego a nie innego wyrażenia lub tej a nie innej konstrukcji jest potrzeba *dostownego* wyrażenia aktualnej myśli *de se*;
- *niedostowne* ekspresje myśli *de se* wyjaśniamy odwołując się do mechanizmów Grice'owskich implikatur.

3. Koncepcja literalistyczna

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (8) On ma poplamioną koszulę.

3. Koncepcja literalistyczna

- (1) Mam poplamioną koszulę.
- (8) On ma poplamioną koszulę.

Należy odróżnić:

- wypowiedź (1) jako wyraz mojej myśli *de se*
- od wypowiedzi (8) jako wyrazu myśli *de re*, która przez zbieg okoliczności jest o mnie.

3. Koncepcja literalistyczna

- (1) Mam poplamioną koszulę.
(8) On ma poplamioną koszulę.

Należy odróżnić:

- wypowiedź (1) jako wyraz mojej myśli *de se*
- od wypowiedzi (8) jako wyrazu myśli *de re*, która przez zbieg okoliczności jest o mnie.

Wypowiedzi (1) i (8) zdają się jednak mieć tę samą treść:

- (9) λx [mieć-poplamioną-koszulę (x)] (witek)

3. Koncepcja literalistyczna

- (1) Mam poplamioną koszulę.
(8) On ma poplamioną koszulę.

Należy odróżnić:

- wypowiedź (1) jako wyraz mojej myśli *de se*
- od wypowiedzi (8) jako wyrazu myśli *de re*, która przez zbieg okoliczności jest o mnie.

Wypowiedzi (1) i (8) zdają się jednak mieć tę samą treść:

- (9) λx [mieć-poplamioną-koszulę (x)] (witek)

To oczywiście przy założeniu Kaplanowskiej teorii, w myśl której za pomocą dosłownie zastosowanych wyrażen okazjonalnych odnosimy się bezpośrednio do przedmiotu wyznaczonego w kontekście wypowiedzi.

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

Zgodnie z **semantyką dwuwymiarową** wypowiadając zdanie (10), Andrzej Duda wyraża sąd, który każdemu z możliwych światów, w których Andrzej Duda ma prawo zawetować tę ustawę, przypisuje 1.

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

Zgodnie z **semantyką dwuwymiarową** wypowiadając zdanie (10), Andrzej Duda wyraża sąd, który każdemu z możliwych światów, w których Andrzej Duda ma prawo zawetować tę ustawę, przypisuje 1.

Tymczasem (chyba) nie to ma na myśli Pan Prezydent wypowiadając (10) ...

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

Zgodnie z **semantyką dwuwymiarową** wypowiadając zdanie (10), Andrzej Duda wyraża sąd, który każdemu z możliwych światów, w których Andrzej Duda ma prawo zawetować tę ustawę, przypisuje 1.

Tymczasem (chyba) nie to ma na myśli Pan Prezydent wypowiadając (10) ...

Podobne problemy mamy z wypowiedzią (11)...

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

Porównajmy z dwoma alternatywnymi wariantami tego dialogu:

- (12) a. Kto chce piwo?
 - b. Ja!
 - b'. Witek!

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

Porównajmy z dwoma alternatywnymi wariantami tego dialogu:

- (12) a. Kto chce piwo?
b. Ja!
b'. Witek!

Strategia literalistyczna:

- wyjaśnić komunikacyjną funkcję ww. wypowiedzi odwołując się do mechanizmów Grice'owskich implikatur.

3. Koncepcja literalistyczna

Rozważmy jednak:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, **(ja)** mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, **Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej** obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!

Porównajmy z dwoma alternatywnymi wariantami tego dialogu:

- (12) a. Kto chce piwo?
b. **Ja!**
b'. Witek!

Alternatywne ujęcie:

- autorzy ww. wypowiedzi wykorzystują **role**, które odgrywają w rozważanych sytuacjach mowy.

3. Koncepcja literalistyczna

(2) Boli mnie głowa.

3. Koncepcja literalistyczna

(2) Boli mnie głowa.

Hipoteza literalistyczna:

- pewne predykaty (percepcyjne, służące do mówienia o doznaniach itp.) zastosowane w wypowiedziach w 1 os. l.poj. w czasie teraźniejszym są semantycznie wyspecjalizowane do wyrażania myśli *de se* z własnością „niepodatności na pomyłkę spowodowaną błędną identyfikacją”.

3. Koncepcja literalistyczna

(2) Boli mnie głowa.

Hipoteza literalistyczna:

- pewne predykaty (percepcyjne, służące do mówienia o doznaniach itp.) zastosowane w wypowiedziach w 1 os. l.poj. w czasie teraźniejszym są semantycznie wyspecjalizowane do wyrażania myśli *de se* z własnością „niepodatności na pomyłkę spowodowaną błędną identyfikacją”.

Ale:

- warto zachować jednolite ujęcie znaczenia tych predykatów dla wszystkich kontekstów, np.:

(13) Wczoraj bolała mnie głowa.

(14) Jana boli głowa.

(15) a. Jak się czujesz w niedzielne poranki?

b. Boli mnie głowa!

3. Koncepcja literalistyczna

- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.

3. Koncepcja literalistyczna

- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.

Przyjmijmy:

- bezosobowa forma „widać” jako odpowiednik angielskiego *generic ONE*;
- wypowiedź (5) zawiera *uncontrolled arbitrary PRO*.

3. Koncepcja literalistyczna

- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.

Moltmann (2006, 2010):

- semantycznie określona funkcja *generic ONE* oraz *PRO* polega na wykonywaniu aktów *uogólniającego odsuniętego samoodniesienia* (ang. *generalizing detached self-reference*);
- wykonując akt tego typu, mówiący:
 - przypisuje pewną własność indywidualom tworzącym pewną klasę (+G)
 - jednocześnie identyfikując się z nimi (+S).

3. Koncepcja literalistyczna

- (4) Po lewej stronie widać Zamek Książąt Pomorskich.
- (5) Idąc przez hol, trudno nie zauważyć popiersia Kotarbińskiego.

Moltmann (2006, 2010):

- semantycznie określona funkcja *generic ONE* oraz *PRO* polega na wykonywaniu aktów *uogólniającego odsuniętego samoodniesienia* (ang. *generalizing detached self-reference*);
- wykonując akt tego typu, mówiący:
 - przypisuje pewną własność indywiduom tworzącym pewną klasę (+G)
 - jednocześnie identyfikując się z nimi (+S).

(4') Po lewej stronie widzę Zamek Książąt Pomorskich.

Trzy „strategie semantyczne”:

- *subject-based generalisation*,
- *addressee-targeted generalisation*,
- *simulation-based generalisation*.

3. Koncepcja literalistyczna

Jednak:

- badania Huang (forthcoming) falsyfikują hipotezę Moltmann.

3. Koncepcja literalistyczna

Jednak:

- badania Huang (forthcoming) falsyfikują hipotezę Moltmann.

Cztery typy odnoszenia się:

- odniesienie do ogółu (+G) skoncentrowane na mówiącym (+S);
- odniesienie do ogółu (+G) skoncentrowane na innym (–S);
- odniesienie do indywiduum (–G) skoncentrowane na mówiącym (+S);
- odniesienie do indywiduum (– G) skoncentrowane na innym (–S).

3. Koncepcja literalistyczna

(Huang, forthcoming)

Brenda (jako autorka przewodnika turystycznego, opisując pewien hotel):

– „One wouldn't need to leave the room!”

3. Koncepcja literalistyczna

(Huang, forthcoming)

Brenda (jako autorka przewodnika turystycznego, opisując pewien hotel):

– „One wouldn't need to leave the room!”

Who wouldn't not need to leave the room?

A. Brenda.	+S, –G
B. Anyone staying in the hotel as Brenda did.	+S, +G
C. Anyone who considers staying at the hotel.	–S, +G
D. Brenda's co-traveler.	–S, –G

3. Koncepcja literalistyczna

(Huang, forthcoming)

Brenda (jako autorka przewodnika turystycznego, opisując pewien hotel):

– „One wouldn't need to leave the room!”

Who wouldn't not need to leave the room?

A. Brenda.	+S, –G	12,5 %
B. Anyone staying in the hotel as Brenda did.	+S, +G	67,55 %
C. Anyone who considers staying at the hotel.	–S, +G	35 %
D. Brenda's co-traveler.	–S, –G	2,5 %

3. Koncepcja literalistyczna

Stephen Farber, recenzent filmowy:

- „One can certainly give this movie A for effort, but the achievement falls far short of the lofty intentions.”

Which of the following statements best describes the verdict of the movie?

- A. Stephen Farber does not think that the movie has achieved much.
- B. A critical reviewer like Stephen Farber does not think that the movie has achieved much.
- C. The average viewer does not think that the movie has achieved much.
- D. Anton Chekov does not think....

3. Koncepcja literalistyczna

Stephen Farber, recenzent filmowy:

- „One can certainly give this movie A for effort, but the achievement falls far short of the lofty intentions.”

Which of the following statements best describes the verdict of the movie?

A. Stephen Farber does not think that the movie has achieved much.	75 %
B. A critical reviewer like Stephen Farber does not think that the movie has achieved much.	35 %
C. The average viewer does not think that the movie has achieved much.	2,5 %
D. Anton Chekov does not think....	0 %

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

Porównajmy (3) z następującymi wypowiedziami:

(16) Człowiek to czasem palnie coś głupiego!

(17) Ludzie wygadują czasem głupoty!

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

Porównajmy (3) z następującymi wypowiedziami:

(16) Człowiek to czasem palnie coś głupiego! +S, +G

(17) Ludzie wygadują czasem głupoty! -S, +G

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

Porównajmy (3) z następującymi wypowiedziami:

(16)	Człowiek to czasem palnie coś głupiego!	+S, +G
(17)	Ludzie wygadują czasem głupoty!	-S, +G
(18)	Wybacz mi. Ludzie wygadują czasem głupoty!	+S, +G ??

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

Porównajmy (3) z następującymi wypowiedziami:

(16)	Człowiek to czasem palnie coś głupiego!	+S, +G
(17)	Ludzie wygadują czasem głupoty!	-S, +G
(18)	Wybacz mi. Ludzie wygadują czasem głupoty!	+S, +G ??

Podobnie:

(19)	Człowiek czasem złamie jakiś przepis.	+S, +G
(20)	Ludzie czasem łamią przepisy.	-S, +G
(21)	Mów otwarcie! Ludzie cenią sobie szczerłość.	+S, +G

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

Porównajmy (3) z następującymi wypowiedziami:

(6) Tata zawiąże ci buciki.

(7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

3. Koncepcja literalistyczna

(3) Człowiek by się kawy napił!

Porównajmy (3) z następującymi wypowiedziami:

(6) Tata zawiąże ci buciki.

(7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

Hipoteza:

- „człowiek” w (3) nie służy uogólnianiu w stylu Moltmann, ale jest wyrażeniem służącym uwypukleniu roli mówiącego.

4. Badanie empiryczne

Celem badania było przetestowanie tezy o korelacji semantycznej (*Semantic Correlation Thesis*, → SCT).

(SCT) Istnieją kategorie wyrażen, których semantycznie określona funkcja polegałaby wyłącznie na wyrażaniu różnych, właściwych im typów lub aspektów myśli *de se*. Innymi słowy, istnieje konwencjonalna korelacja między **typami wyrażen** stosowanych do odnoszenia się do siebie a **typami lub aspektami myśli de se**.

4. Badanie empiryczne

Uczestnicy:

- 10 studentek i 10 studentów 1 roku *kognitywistyki komunikacji*.

4. Badanie empiryczne

Procedura:

- nieco inna, niż w badaniu Huang;
- 20 sytuacji mowy, po 5 na każdy z poniższych typów odniesienia:
 - A. +S, -G,
 - B. +S, +G,
 - C. -S, +G,
 - D. +S, +IEM;
- każda sytuacja ma 4 alternatywne wersje, a badana/badany ma wskazać tę lub te, które jej/jego zdaniem są najbardziej naturalne.

4. Badanie empiryczne

Procedura:

- nieco inna, niż w badaniu Huang;
- 20 sytuacji mowy, po 5 na każdy z poniższych typów odniesienia:
 - A. +S, -G,
 - B. +S, +G,
 - C. -S, +G,
 - D. +S, +IEM;
- każda sytuacja ma 4 alternatywne wersje, a badana/badany ma wskazać tę lub te, które jej/jego zdaniem są najbardziej naturalne.

Wyniki:

http://www.mml.cam.ac.uk/sites/default/files/polish_questionnaire_results.final_adjusted17.02.06.pdf

(SCT) została sfalsyfikowana!

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na zarówno na strategiach leksykalno-gramatycznych, jak i strategiach kontekstowych lub sytuacyjnych;

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na zarówno na strategiach leksykalno-gramatycznych, jak i strategiach kontekstowych lub sytuacyjnych;
- nie ma konwencjonalnej korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służącymi ich ekspresji;
nie istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na zarówno na strategiach leksykalno-gramatycznych, jak i strategiach kontekstowych lub sytuacyjnych;
- nie ma konwencjonalnej korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służącymi ich ekspresji;
nie istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;
- wchodząca w grę relacja ekspresji jest wewnętrzna;
rozważane myśli *de se* powstają *w trakcie* i *dla potrzeb* mówienia;
innymi słowy, nie istnieją nieuzewnętrznione;

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

Kluczowe idee:

- koncentrujemy się na zarówno na strategiach leksykalno-gramatycznych, jak i strategiach kontekstowych lub sytuacyjnych;
- nie ma konwencjonalnej korelacja między aspektami/typami myśli *de se* a kategoriami wyrażen służącymi ich ekspresji;
nie istnieją wyrażenia i konstrukcje, których semantycznie określona funkcja polega na wyrażaniu określonych aspektów/typów myśli *de se*;
- wchodząca w grę relacja ekspresji jest wewnętrzna;
rozważane myśli *de se* powstają *w trakcie i dla potrzeb* mówienia;
innymi słowy, nie istnieją nieuzewnętrznione;
- **tym, co motywuje wybór tej a nie innej strategii odnoszenie się do siebie, jest potrzeba wykonania skutecznego aktu mowy określonego typu.**

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

W skrócie:

- nie ma wyrażeń, których językowo określona funkcja polegałaby na wyrażaniu określonego aspektu myśli *de se*;
- obserwujemy wiele strategii wyrażenia siebie w dyskursie, których wybór przez mówiącego zależy od:
 - typu wykonywanego aktu mowy,
 - podstawowego celu towarzyszącego jego wykonaniu,
 - roli mówiącego w grze językowej,
 - oraz innych czynników, w tym konwencji;

5. Koncepcja kontekstualistyczna

→ Jaszczolt 2013, 2016 (chapter 5), forthcoming;
Jaszczolt & Witek forthcoming.

W skrócie:

- nie ma wyrażen, których językowo określona funkcja polegałaby na wyrażaniu określonego aspektu myśli *de se*;
- obserwujemy wiele strategii wyrażenia siebie w dyskursie, których wybór przez mówiącego zależy od:
 - typu wykonywanego aktu mowy,
 - podstawowego celu towarzyszącego jego wykonaniu,
 - roli mówiącego w grze językowej,
 - oraz innych czynników, w tym konwencji;
- klasyfikację typów/aspektów myśli *de se* należy oprzeć na klasyfikacji strategii odnoszenia się do siebie
(→ metoda „od typów wyrażania siebie do typów myśli *de se*”).

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Ważne:

- proponowany model *konstytuowanych w dyskursie* myśli *de se* wynika z zastosowania austinowskiej teorii aktów mowy (Austin 1975; Sbisà 2007, 2009, 2013; por. Witek 2013, 2015) do wypowiedzi *de se*.

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Ważne:

- proponowany model *konstytuowanych w dyskursie* myśli *de se* wynika z zastosowania austinowskiej teorii aktów mowy (Austin 1975; Sbisà 2007, 2009, 2013; por. Witek 2013, 2015) do wypowiedzi *de se*.

Kluczowa idea teorii austinowskiej:

- powodzenie aktu mowy zależy m.in. od tego, czy mówiący odgrywa w rozważanej sytuacji mowy odpowiednią dla tego aktu **rolę**;
- wracamy więc do kategorii *roli* sygnalizowanej w części 3.

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Porównajmy:

- (22) *Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli.*
- (23) Przestań pracować i porozmawiaj ze mną.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Porównajmy:

- (22) *Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli.*
- (23) Przestań pracować i porozmawiaj ze mną.
- (7) Przestań pracować i porozmawiaj ze swoją żoną.

Hipoteza:

- funkcja preambuły do *Dekalogu* jest podobna do funkcji „ze swoją żoną” w wypowiedzi (7).

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Rozważmy raz jeszcze:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!
- (12)
 - a. Kto chce piwo?
 - b. Ja!
 - b'. Witek!
- (6) Tata zawiąże ci buciki.

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Rozważmy raz jeszcze:

- (10) Zgodnie z Konstytucją, (ja) mam prawo zawetować tę ustawę.
- (11) Dzisiaj, w tym miejscu, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej obiecuje wam, że nie zejdzie z tej drogi!
- (12) a. Kto chce piwo?
b. Ja!
b'. Witek!
- (6) Tata zawiąże ci buciki.

Dygresja:

- Tomasello (1999/2002) o *scenach wspólnej uwagi*;
- Levinson (1979) o *typach aktywności*.

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Wzór analizy inspirowany teorią austinowską:

Extract	Speech situation	Description of the relevant move	Primary goal of the relevant move	Distribution of responses	Externalised, discourse-constituted aspect of the self
A2	Film review in a specialist magazine	Making an evaluative judgement	Making a subjective though professional judgement	1SgSubj / 9 / 40.91% ImpRefl / 1 / 4.55% Imp / 2 / 9.09% Top / 10 / 45.45%	A professional who is writing in the capacity of a critic

2. Fragment recenzji filmu w czasopiśmie specjalistycznym. Film niestety nie oddaje atmosfery, ani też nie odzwierciedla społecznych wątków, które są tak istotne w powieści, rezultatem czego jest między innymi banalność akcji oraz brak więzi pomiędzy poszczególnymi scenami.

#	Answer	Response	%
1	Dałbym temu przedsięwzięciu dziesiątkę za intencje, ale zero za rezultat.	9	40.91%
2	Należy się temu przedsięwzięciu dziesiątka za intencje, ale zero za rezultat.	1	4.55%
3	Należy się temu przedsięwzięciu dziesiątka za intencje, ale zero za rezultat.	2	9.09%
4	To przedsięwzięcie zasługuje na dziesiątkę za intencje, ale zero za rezultat.	10	45.45%

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Wzór analizy inspirowany teorią austinowską:

Extract	Speech situation	Description of the relevant move	Primary goal of the relevant move	Distribution of responses	Externalised, discourse-constituted aspect of the self
A4	TV interview with a famous film director	Answering a question	Giving personal though professional advice	1Sg / 3 / 12% 2Sg / 3 / 12% GenNomSg / 4 / 16% Imp / 15 / 60%	A professional whose experience entitles her to give advice on the matters at issue

4. Wywiad telewizyjny ze znanym reżyserem filmowym Dziennikarz: Twoja międzynarodowa kariera jest na łamach wszystkich czasopism. Jakie cechy charakteru umożliwiają zostanie dobrym reżyserem filmowym? Reżyser:

#	Answer	Response	%
1	Myszę, że jestem dobrym obserwatorem codziennego życia i rozumiem ludzkie problemy.	3	12%
2	Myszę, że musisz być dobrym obserwatorem codziennego życia i rozumieć ludzkie problemy.	3	12%
3	Myszę, że człowiek musi być dobrym obserwatorem codziennego życia i rozumieć ludzkie problemy.	4	16%
4	Myszę, że trzeba być dobrym obserwatorem codziennego życia i rozumieć ludzkie problemy.	15	60%

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Wzór analizy inspirowany teorią austinowską:

Extract	Speech situation	Description of the relevant move	Primary goal of the relevant move	Distribution of responses	Externalised, discourse-constituted aspect of the self
B3	Argumentative dialogue	Elaboration (following explanation)	Supporting one's previously expressed opinion	1Sg / 11 / 40.74% 2Sg / 2 / 7.41% GenNomSg / 1 / 3.7% Imp / 13 / 48.15%	A professional making judgement in his/her professional capacity.

8. Rozmowa dwóch pracodawców Andrzej: Dlaczego nie zatrudniłeś tego kandydata? Bartek:

#	Answer	Response	%
1	Bo nie mówił prawdy. Od razu widziałem, że nie ma doświadczenia w branży hotelowej.	11	40.74%
2	Bo nie mówił prawdy. Od razu widziałeś, że nie ma doświadczenia w branży hotelowej.	2	7.41%
3	Bo nie mówił prawdy. Człowiek od razu widział, że nie ma doświadczenia w branży hotelowej.	1	3.7%
4	Bo nie mówił prawdy. Od razu widać, że nie ma doświadczenia w branży hotelowej.	13	48.15%

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Wzór analizy inspirowany teorią austinowską:

Extract	Speech situation	Description of the relevant move	Primary goal of the relevant move	Distribution of responses	Externalised, discourse-constituted aspect of the self
C2	Weather forecast	Making an informative statement and contrast	Conveying to the viewers that, contrary to their presumed expectations, an event/state is going to occur	1PI / 10 / 45.45% 2Sg / 2 / 9.09% ImpRefl / 3 / 13.64% GenNomSg / 7 / 31.82%	A professional who, in virtue of his/her general knowledge, is able to simulate but not necessarily share other people's expectations

12. Telewizyjna prognoza pogody

#	Answer	Response	%
1	Gdy mamy nadzieję, że to już koniec upałów, pojawiają się one ze zdwojoną siłą.	10	45.45%
2	Gdy masz nadzieję, że to już koniec upałów, pojawiają się one ze zdwojoną siłą.	2	9.09%
3	Gdy ma się nadzieję, że to już koniec upałów, pojawiają się one ze zdwojoną siłą.	3	13.64%
4	Gdy człowiek ma nadzieję, że to już koniec upałów, pojawiają się one ze zdwojoną siłą.	7	31.82%

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Wzór analizy inspirowany teorią austinowską:

Extract	Speech situation	Description of the relevant move	Primary goal of the relevant move	Distribution of responses	Externalised, discourse-constituted aspect of the self
D4	Small talk	Making a prediction	Making a weather prediction based on one's intuitions	1Sg / 2 / 5.71% ReflEvid+1SgDat / 7 / 20% BP+Hedge / 14 / 40% ImpForm / 12 / 34.29%	A speaker whose intuitions provide basis for the expressed prediction

19. Anna i Bartek wybierają się na spacer. Bartek:

#	Answer	Response	%
1	Sądzę, że będzie padać.	2	5.71%
2	Wydaje mi się, że będzie padać.	7	20%
3	Chyba będzie padać.	14	40%
4	Wygląda na to, że będzie padać.	12	34.29%

5. Koncepcja kontekstualistyczna

Cel na (najbliższą) przyszłość:

- zaprojektować i przeprowadzić badanie wykorzystujące ww. wzorzec analizy.

Literatura

- Austin, J. L. 1975. *How to Do Things with Words*, ed. by J. O. Urmson and M. Sbisà. Oxford: Oxford University Press. 2nd edition.
- Huang, M. forthcoming. 'Referential Variability of the Generic 'One''. In: M. Huang and K. M. Jaszczolt, eds, *Expressing the Self: Cultural Diversity and Cognitive Universals*. Oxford: Oxford University Press.
- Jaszczolt, K. M. 2013. 'First-person reference in discourse: Aims and strategies'. *Journal of Pragmatics* 48. 57-70.
- Jaszczolt, K. M. 2016. *Meaning in Linguistic Interaction: Semantics, Metasemantics, Philosophy of Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Jaszczolt, K. M. forthcoming. 'Pragmatic indexicals'. In: M. Huang and K. M. Jaszczolt, eds, *Expressing the Self: Cultural Diversity and Cognitive Universals*. Oxford: Oxford University Press.
- Jaszczolt, K.M. and Witek, M. forthcoming. 'Expressing the Self: From Types of *De Se* to Speech-Act-Types'. In: M. Huang and K. M. Jaszczolt, eds, *Expressing the Self: Cultural Diversity and Cognitive Universals*. Oxford: Oxford University Press.
- Kaplan, D. 1989a. 'Demonstratives: An essay on the semantics, logic, metaphysics, and epistemology of demonstratives and other indexicals'. In: J. Almog, J. Perry, & H. Wettstein (eds). *Themes from Kaplan*. New York: Oxford University Press. 481-563.
- Kaplan, D. 1989b. 'Afterthoughts'. In: J. Almog, J. Perry, & H. Wettstein (eds). *Themes from Kaplan*. New York: Oxford University Press. 565-614.
- Moltmann, F. 2006. 'Generic one, arbitrary PRO, and the first person'. *Natural Language Semantics* 14. 257-281.
- Moltmann, F. 2010. 'Generalizing detached self-reference and the semantics of generic *one*'. *Mind and Language* 25. 440-473.
- Perry, J. 1979. 'The problem of the essential indexical'. *Noûs* 13. 3-21.
- Sbisà, M. 2002. 'Speech acts in context'. *Language & Communication* 22. 421-436.
- Sbisà, M. 2009. 'Uptake and conventionality in illocution'. *Lodz Papers in Pragmatics* 5.1. 22-52.
- Sbisà, M. 2013. 'Locution, illocution, perlocution'. In: M. Sbisà and K. Turner (eds). *Pragmatics of Speech Actions*. Berlin: De Gruyter Mouton. 25-75.
- Shoemaker, S. 1968. 'Self-reference and self-awareness'. *Journal of Philosophy* 65. 555-67.
- Witek, M. 2013. 'How to establish authority with words: Imperative utterances and presupposition accommodation'. In: A. Brożek, J. Jadacki and B. Żarnic (Eds). *Theory of Imperatives from Different Points of View (2)*. Warszawa: Semper. 145-157.
- Witek, M. 2015a. 'Mechanisms of illocutionary games'. *Language and Communication* 42. 11-22.
- Witek, M. 2015b. 'An interactional account of illocutionary practice'. *Language Sciences* 47. 43-55.
- Witek, M. 2015c. 'Linguistic underdeterminacy: A view from speech act theory', *Journal of Pragmatics* 76. 15-29.